

ADLIYE BASIN SÖZCÜLÜĞÜ

MEDIA SPOKEMANSHIP OF COURTHOUSE

Barış DUMAN*

Özet: Kitle iletişim araçlarında yargı haberleri çok önemli yer tutmaktadır. Yargı haberleri çoğu zaman kişilerin temel hak ve özgürlükleriyle birlikte anılmaktadır. Özel hayatın gizliliği, haberleşme hürriyeti, ailenin korunması, adil yargılanma, masumiyet karinesi bu haberlerle birlikte gündeme gelmektedir. Bu tür haberlerin sunumunda insan onuru çok büyük anlam ifade etmektedir. Adliye basın sözcülüğü ülkemiz için yeni bir kurumdur. Bu makalede, adliye basın sözcülüğü ve yargı haberlerinin sunumu birlikte ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Basın özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, yargı haberi, soruşturmanın gizliliği, masumiyet karinesi, basın sözcüsü, adliye, etik

Abstract: A very important role in the judicial news mass media. Most of the time with news of their fundamental rights and freedoms of the Judiciary is called. Privacy, freedom of communication, family protection, a fair trial, the presumption of innocence comes up with this news. This kind of news report, the meaning of human dignity is very large. Press officer for the courthouse is an new institution in our country. In this article, media spokesmanship of courthouse and presentation of judicial reports have been discussed with.

Keywords: freedom of the press, the right to a fair trial, judicial news, confidentiality of the investigation, presumption of innocence, press spokesman, courthouse, Ethic

A) GİRİŞ

Avrupa Birliğine uyum sürecinde, yargı-medya ilişkilerinin güçlendirilmesi başlığı altında Adalet Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı sorumluluğundaki projede, yargının bağımsızlığı ilkesi ve masumiyet karinesi çerçevesinde yargısal faaliyetler hakkındaki sağlıklı

* Dr., Kartal Cumhuriyet Savcısı.

bilgi akışını sağlamak amaçlanmaktadır. Bunun sağlanması yoluyla yargıya olan güvenin artırılması ve insan hakları ile temel özgürlüklerin güçlendirilmesi hedeflenmektedir¹.

2011-2013 yıllarını kapsayan proje kapsamında, hakim ve savcılardan oluşturulacak basın sözcülüğü kurumunun yapılandırılması, adliyelerde medya ve halkla ilişkiler bürosunun oluşturulması, yargı-medya ilişkilerinin sağlıklı işleyişinin tesisi bakımından ulusal ve uluslar arası çalıştayların yürütülmesi, medyanın yargı haberlerini sunarken dikkate alacağı standartlara ilişkin ortak çalışmaların yapılması, muhabirlere gönüllülük esasına göre temel hukuk bilgisi verilmesi konusunda seminerler düzenlenmesi planlanmıştır.

Bu çalışmayla kitle iletişim özgürlüğü boyutunda, projenin önemli bir ayağı olan adliye basın sözcülüğü kurumunun önemi üzerinde durulacaktır.

B) KİTLE İLETİŞİM ÖZGÜRLÜĞÜ

Kitle iletişim özgürlüğü, haber, fikir ve kanaatlerin basın, radyo, televizyon, sinema ve İnternet gibi kitle iletişim araçları vasıtasıyla serbestçe elde edilmesi ve yayılmasını ifade etmekte kullanılan bir kavramdır².

Kitle iletişim haberleşme araçlarından olan basın ve radyo-televizyon, hukukumuzda, birbirinden bağımsız olarak ayrı özgürlükler olarak mevzuatta yerini almıştır. Basın ayrı bir özgürlük olarak ele alınırken, diğer haberleşme araçları düşünceyi açıklama özgürlüğü kapsamında düzenlenmiştir³.

1982 Anayasası, İnsan Hakları Evrensel Bildirisinden ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden farklı olarak basın özgürlüğünü, düşünceyi açıklama özgürlüğünden ayrı bir özgürlük olarak düzenlemiştir. İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 19. maddesine göre, "Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri

¹ Bkz. http://www.abgm.adalet.gov.tr/ab_projeleri/yarg%C4%B1-medya.html

² Gedik, Ömer: 1982 Anayasası Ve Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Kitle İletişim Özgürlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2007, s.17.

³ 4 Salihpaşaoğlu, Yaşar: Türkiye'de Basın Özgürlüğü, Doktora Tezi, Ankara 2007, s. 97.

her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar.” Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de basın özgürlüğünü müstakil bir özgürlük olarak kabul etmemiştir. Sözleşme’nin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10. maddesine göre, “Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.” Bu iki düzenlemeden de anlaşılacağı üzere her iki metinde basın özgürlüğü düşünce ve ifade özgürlükleri bünyesinde kendine yer bulmuştur.

1982 Anayasası’nın 28. maddesi, basın hürriyeti başlığını taşımakta olup, bu madde:

“Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

(İkinci fıkra mülga: 3.10.2001-4709/10 md.)

Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.

Basın hürriyetinin sınırlanmasında, Anayasanın 26 ve 27 nci maddeleri hükümleri uygulanır.

Devletin iç ve dış güvenliğini, ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanma veya isyana teşvik eder nitelikte olan veya devlete ait gizli bilgilere ilişkin bulunan her türlü haber veya yazıyı, yazarlar veya bastırılanlar veya aynı amaçla, basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait kanun hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Tedbir yolu ile dağıtım hâkim kararıyla; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle önlenebilir. Dağıtımını önleyen yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir. Yetkili hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, dağıtımını önleme kararı hükümsüz sayılır.

Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirtilecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz.

Sürelili veya süresiz yayınlar, kanunun gösterdiği suçların soruşturma veya kovuşturmasına geçilmiş olması hallerinde hâkim kararıyla-

la; devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlâkın korunması ve suçların önlenmesi bakımından gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunun açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararı veren yetkili merci, bu kararını en geç yirmidört saat içinde yetkili hâkime bildirir; hâkim bu kararı en geç kırksekiz saat içinde onaylamazsa, toplatma kararı hükümsüz sayılır.

Sürelî veya süresiz yayınların suç soruşturma veya kovuşturması sebebiyle zapt ve müsaderesinde genel hükümler uygulanır.

Türkiye’de yayımlanan sürelî yayınlar, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Cumhuriyet’in temel ilkelerine, millî güvenliğe ve genel ahlâka aykırı yayımlardan mahkûm olma halinde, mahkeme kararıyla geçici olarak kapatılabilir. Kapatılan sürelî yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan her türlü yayın yasaktır; bunlar hâkim kararıyla toplatılır.” şeklinde düzenlenmiştir.

Basın hürriyetinin sınırlamalarının yer bulduğu 26. ve 27. madde ise, düşüncüyü açıklama ve bilim-sanat hürriyetine paralel olarak:

“Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

(Değişik: 3.10.2001-4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyet’in temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

(Üçüncü fıkra mülga: 3.10.2001-4709/9 md.)

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşüncüyü açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

(Ek: 3.10.2001-4709/9 md.) Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir. (madde 26)

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Yayma hakkı, Anayasa'nın 1 inci, 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümlerinin değiştirilmesini sağlamak amacıyla kullanılamaz.

Bu madde hükmü yabancı yayınların ülkeye girmesi ve dağıtımının kanunla düzenlenmesine engel değildir. (madde 27)

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesi basın özgürlüğü başlığını taşımakta olup:

“Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir.

Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlâkının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir.” hükmünü içerir.

6112 sayılı Radyo ve Televizyon Yayınlarının Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanunun⁴, yayın hizmeti ilkeleri başlığındaki 8. maddesi:

“1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkra da yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri;

- a) Türkiye Cumhuriyeti devletinin varlık ve bağımsızlığına, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılâplarına aykırı olamaz.
- b) Irk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturmaz.

⁴ Bkz. 03/03/2011 tarih ve 27863 sayılı RG.

- c) Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz.
- ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.
- d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz.
- e) Irk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürlülük, siyasî ve felsefî düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.
- f) Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.
- g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.
- ğ) Çocuklara, güçsüzlere ve özürlülere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez.
- h) Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz.
- ı) Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz; haberin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez; görüntülerin arşiv veya canlandırma niteliği ile ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesi zorunludur.
- i) Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilân edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz.
- j) Haksız çıkarlara hizmet eden ve haksız rekabete yol açan unsurlar içeremez.

- k) Siyasî partiler ve demokratik gruplar ile ilgili tek yönlü veya taraf tutar nitelikte olamaz.
- l) Genel sağlığa, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranışları teşvik edemez.
- m) Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.
- n) Müstehcen olamaz.
- o) Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır.
- ö) Bilgi iletişim araçları yoluyla yarışma veya lotarya içeremez, dinleyici ve seyircilere ikramiye verilemez veya ikramiye verilmesine aracılık edemez.
- p) Medya hizmet sağlayıcı tarafından yapılan veya yaptırılan anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçların ilânına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi zorunludur.
- r) Kişileri fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez.
- s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.
- ş) Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.

(3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlakî gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.” düzenlemesini getirmiştir.

Yukarıda konuyla ilgili olan bölümleri alınan ulusal mevzuat düzenlemelerine göre, radyo-televizyon kanalıyla yapılan yayınların etki bakımından, hem yapılan yayınların ani ve sarsıcı olmasından, hem de teknolojinin sınırlı sayıda frekans kullanımına imkân tanınmasından ötürü oldukça önemli olmasından dolayı, basın-yayın faaliyetinin ser-

bestlik ilkesine bağlanmasına karşılık radyo-televizyon ile iletişimin izin sistemine bağlanması öngörülmüştür⁵.

5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un 1. maddesinde , *"Bu Kanunun amaç ve kapsamı; içerik sağlayıcı, yer sağlayıcı, erişim sağlayıcı ve toplu kullanım sağlayıcıların yükümlülük ve sorumlulukları ile internet ortamında işlenen belirli suçlarla içerik, yer ve erişim sağlayıcıları üzerinden mücadeleye ilişkin esas ve usûlleri düzenlemektir."* şeklinde hükme yer verilmiştir.

C) KİTLE İLETİŞİMİN HABER BOYUTU

Kitle iletişim araçlarının, toplum üzerinde günlük yaşamın düzenlenmesi ve çevreyle etkileşim yönüyle sosyal; reklam yayını yönüyle ekonomik; siyasi düzenin korunması, siyasetçilerin sorumlulukları ve politik çevrelerin toplumsal taleplere kulak kabartması şeklinde siyasi ve halkın bilgi edinme hakkı çerçevesinde enformasyon boyutuyla yerine getirdikleri fonksiyonları bulunmaktadır⁶. Konumuz itibariyle enformasyon fonksiyonu kapsamında değerlendirme yapılacaktır.

a) Haber Kavramı

Her toplumsal sistemde bir üst yapı kurumu olan kitle haberleşme araçlarının üstlendikleri role göre haber kavramının belirlenmesi söz konusu olmaktadır⁷. Farklı tanımlamaları yapılan habere ilişkin ortak nokta, insanların daima çevresinde olup bitenleri bilme, öğrenme kendi basına gelenleri duyurma, bunlar üzerine düşünme ve düşüncelerini iletme isteklerinin bir ürünü olarak ortaya koymasındır⁸.

Kişisel ve toplumsal ilişkilerde ilgi sağlayan davranış ve sözler olarak tanımlanan haber, aslında olayların hikâyesi, özeti ve ya olaylar sonrası esastan ayrılmadan yeniden kurgusudur⁹.

⁵ Gedik, s. 83; Salihpaşaoğlu, s.98.

⁶ Geniş bilgi için bkz. Özüpek, M. Nejat: Halkla İlişkiler Çalışmalarında Basının Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1996, s.18.

⁷ Aslan, Kemal: Haberin Yol Haritası, Ankara, 2002, s. 116.

⁸ Doğan, Z.Duygu: Doğru Haber Ve Bilgi Verme Görevi Doğrultusunda Gazetecilerin Haber Kaynaklarını Açıklamama Haklarının Basın Özgürlüğündeki Yeri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.70.

⁹ Bulut, Gülenay: Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Televizyon Haberlerinin Gündem Oluşturmadaki Yeri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s.27.

Haberin amacı, eylem ya da söylem şeklinde beliren olayın kitlelere duyurulmasıdır. Bir olayı diğer olaylardan ayırarak ona haber niteliğini kazandıran zamanlılık, yakınlık, insanın ilgisini çekme, çok sayıda kişiyi ilgilendirme, tekrarlanma, çatışma, güncellik gibi haber değerleri bulunmaktadır¹⁰.

Girgin' e göre haber değeri, *"Kitle iletişim araçları yetkililerinin, eylem ya da söylemlerin üretimi, seçimi, biçimlendirilmesi ve yayımlanması sırasında kullandıkları profesyonel kodlardır"*¹¹.

Birçok olay içerisinde kendi ilgisine göre seçtiği olayları, tekrar kurgulayan gazeteci izleyiciye, okuyucuya ve dinleyiciye bu olayları haber olarak sunmaktadır¹².

b) Habere Ulaşma Hakkı

Kişilerin, haber, kanı, bilgi ve düşüncelere serbestçe ulaşabilmesi hakkı; kitle iletişim özgürlüğünün bir ülkede gerçekleşebilmesi için ilk şart ve en önemli ön koşuldur¹³. Haber, düşünce ve bilgilere ulaşma hakkının bir anlam ifade edebilmesi; haber, düşünce ve bilgi kaynaklarının çeşitliliğine ve onlara ulaşma kanallarının açık olmasına bağlıdır¹⁴. Bu noktada basının en önemli haber kaynağını esas itibariyle devlet kurumları, bu kapsamda da özel olarak yargı merciileri oluşturmaktadırlar.

Kitle iletişim araçlarının çeşitliliği, vatandaşların habere farklı kaynaklardan ulaşabilmesi, demokrasi için önemli bir unsur olan bağımsız kamuoyunun oluşmasına zemin hazırlayacaktır¹⁵.

c) Habere Yorum Hakkı

Aslında bu hak, ifade özgürlüğü ve düşünceyi yayma özgürlüğünün bir parçasıdır. Bu hakkın kullanılması özellikle kamusal faaliyetlerin işleyişinin sağlıklı yürütülmesinde önemli yer tutar.

¹⁰ Doğan, s. 72.

¹¹ Girgin, Atilla: Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiki, İstanbul 2000, s.79.

¹² Doğan, s.77.

¹³ Gedik, s.25.

¹⁴ Salihpaşaoğlu, s.16.

¹⁵ Gedik, s.26.

d) Haberi Verme-Yayma Hakkı

Halkın gerçekleri öğrenme ve bilgi edinme hakkı, haberlerin serbestçe yayılabilmesi ve kitle iletişim araçlarında görev yapanlar tarafından bu özgürlüğün kullanılabilmesiyle gerçekleştirilmektedir.

e) Haber Verme Hakkının Sınırı

Vatandaşların bilgi edinme hakkına hizmet eden haber verme hakkı, iletişim özgürlüğünün temeli olmakla birlikte, kimi zaman demokrasinin vazgeçilmezi özel hayatın dokunulmazlığı gibi bir çok kişisel hak ve özgürlükle çakışmaktadır. Hal böyle olunca haber verme hakkının sınırsız olarak kullanılması başka hakların kullanılmasını engellediği noktada sınırlandırılacaktır. Aksi kabulde haber verme,yayma,yorum yapma hakkını sınırsız kabul etmek toplumsal barışa zarar verebilir.

Diğer hak ve özgürlüklerde olduğu gibi haber verme özgürlüğünün de sınırlarının bir yandan hakkın doğasında var olan “*nesnel (örtülü-objektif) sınırlar*”, diğer yandan bu nesnel sınırların anayasalarda düzenlenmesiyle birlikte oluşan “*anayasal (açık) sınırları*”ndan bahsetmek mümkündür¹⁶.

Ancak, tüm temel hak ve özgürlükler için geçerli olan, özgürlüğün esas, sınırlamanın istisna olma özelliği haber verme hakkı için de temel değerdir.

Belirtilen hakkın doğası gereği, suça kışkırtıcı olmama, kişilerin şeref ve saygınlıklarını ihlal etmeme, iftira atmama gibi özellikleri kendiliğinden var olan sınırlarıdır.

Anayasal düzenlemelerle ise kitle iletişim özgürlüğü, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlandırılabilir. Bu çerçevede

¹⁶ Gedik, s.87.

söz konusu olacak sınırlama, yasal düzenlemeye dayanmalı, ölçülü olmalı ve hakkın özüne zarar vermemelidir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi de belirtilen özgürlüğü de kapsar şekilde sınırlama koşullarını yukarıdaki koşullarla kabul etmiştir.

Bu çerçevede verilen haber,

Kişilerin hayatı ve sağlığı gibi fiziksel özellikleri, özel hayat gibi manevi değerleri ve mesleki-ticari itibar şeklinde belirecek saygınlığa zarar verici boyutta bulunmamalı; kişinin bu değerleriyle bütünlük arz eden onuruna saldırı boyutunda örneğin hakaret, iftira teşkil edecek içerik taşımamalıdır.

*Özel hayatın gizliliği kavramı Avrupa Konseyi Parlamenterler Danışma Meclisi'nin 1970 tarihli ve 428 sayılı kararında tanımlanmış ve kapsamı belirlenmiştir. Buna göre, "Özel hayatın gizliliği hakkı aslında kişinin en az müdahale ile hayatını sürdürmesi hakkını içerir. Özel, aile ve ev hayatı, fizikî ve moral bütünlük, onur ve saygınlık, kişinin yanlış tanıtılmasından kaçınılması, ilgisiz ve utandırıcı gerçeklerin açıklanmaması, özel fotoğrafların izinsiz yayımlanmaması, özel iletişimin kötüye kullanılmalarına karşı korunması, sır olarak verilen veya alınan bilgilerin açıklanmasının engellenmesi bu kapsam içerisinde yer alır."*¹⁷.

Yine verilen haber, devletin ve toplumun korunması prensibiyle haber verme hakkı çatışabilmekte ve hakkın bu gerekçelerle sınırlanması yoluna gidilebilmektedir. Ancak, bu iki değer arasında denge kurmak her zaman kolay olmayacaktır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi verdiği kararlarda, bu sınırlamaya ilişkin olarak, aleniyet kazanan bir bilginin haber olarak yayımlanmasının yasaklanmaması, kamusal güvenlik için verilecek haberle ya da haber içeriği olarak ortaya konulacak düşünceyle açık ve potansiyel tehlikenin somut olarak ortaya konulması, şiddet ve isyana yönelik haberlerin yasaklanabileceği belirtilmektedir.

Kişisel haklar ve kamusal güvenlik gerekçesiyle getirilecek sınırlamalardan sonra ele alınacak son koşulda haber verme hakkının ahlakın korunması gerekçesiyle sınırlandırılmasıdır ki bu sınırlama toplum yapısı ve kültür düzeyiyle değişkenlik göstermektedir. Bu sınırlama uygulamada çoğunlukla müstehcenlik boyutuyla ele alınmaktadır.

¹⁷ Salihpaşaoğlu, s.54.

f) Haberin Gündem Oluşturmadaki Yeri

İnsanlar olan olayları ya da bilgileri her zaman ilk kaynağından öğrenemezler. Hal böyle olunca kitle iletişim araçlarının yaptıkları haberler insanların bilgi edinme hakkının en önemli kaynağıdır. Kitle iletişim araçlarının haber değeri verdiği olaylar kişiler için de haber değeri kazandığından, bir anlamda gündemi kitle iletişim araçları belirlemektedir. Algılanan haberle, kişiler gündemi takip etmekte, çevrede neyin olup bittiğini öğrenerek oluşan koşullara göre hareket kabiliyetlerini geliştirmektedirler. Kitle iletişim araçlarının istediği şekliyle olaylar hikayeleştirilerek ve ya özetlenerek ya da kurgulanarak servis edildiğinden bu haberi alan insanlarda olguyu bu var oluşla kabul etmektedir. Bu durum ise objektif ve gerçek haberciliğin ne denli önemli olduğunu ortaya koymak için yeterli bir gerekçedir. Toplumun gündemi doğru haberle oluşturulmalıdır.

Kitle iletişim araçları verdikleri haberlerle, bireylerin sosyal kimlik kazanmasına, yetişmesine, politik kararların yönlenmesine neden olmakla birlikte; bazı olaylara daha fazla haber değeri vererek, gündemin bu haberler üzerinde yoğunlaşmasına, halkın bu haberlere daha fazla itibar ederek üzerinde durmasına neden olmaktadır¹⁸. Bu etki, bazen olumlu bazen olumsuz, bazen güçlü bazen sınırlı olarak kamuoyunda kendisini göstermektedir.

g) Doğru Haber Verme Ödevi

Günlük hayatta yaşanmakta olan gerçekle, haber formatı içinde aktarılan gerçeklik kimi zaman farklı olmaktadır. Çünkü haber, çoğunlukla iletilen olayın ileten tarafından yapılan kurgusunu ya da olaya ilişkin özetini de içerir. Olayların yaşanan gerçekliğinden farklı olarak, haberin kurgulanmış gerçekliği ön plana çıktığı için eleştirel kuram çerçevesinde konunun ele alınması ve çeşitli etkenler çerçevesinde haberlerdeki gerçeklerin inşa edildiğinin bilinmesi gerekir¹⁹.

Vatandaşların haber alma hakkıyla, kitle iletişim aracı çalışanlarının haber verme hakkı arasındaki dengeyi kurmak sadece koşulsuz gerçekliğin haber yapılması anlamına gelmeyecektir. Bunun kabulü

¹⁸ Bulut, s.47.

¹⁹ Bulut, s.28.

belki de sadece yargı kararlarının ya da idari kararların haber konusu yapılması anlamına gelecektir ki basın özgürlüğü bu durumda çok dar yorumlanmış olur.

Kitle iletişim araçlarından beklenen, olayı yukarıda belirtilen sınırlamalar çerçevesinde objektif olarak haber yaparak insanlara sunmasıdır. Aksi takdirde hak ihlalleri yaşanabilecektir.

Türk hukuk öğretisi ve genel anlamda mahkeme kararlarında, açıklanan haberin hukuka uygun sayılabilmesi için, gerçeklik, kamu yararı, toplumsal ilgi, güncellik, konuyla ifade arasında bağ ve ölçülülük, verilişinde kamu ilgi ve yararının bulunması unsurları aranmaktadır²⁰.

Burada önemli bir konuda haberin kaynağıdır. Habercinin birebir gözlemleriyle doğan haberde kaynak habercinin bizzat kendisi olmakla birlikte çoğu zaman haber kaynağı ikincildir. Haberin doğruluğunu sağlayabilmek ve haberi oluşturan olguların arkasında yatan ama görünmeyen gerçeği gün ışığına çıkartabilmek amacıyla gazeteci ikinci el kaynaklara ulaşmak durumdadır. Haber ajansları, basın bültenleri, açıklamalar, kamu- özel sektör kuruluşları, oda, dernek, vakıf vs. alınan bilgi, belge verilerle oluşturulan haberlerin kaynakları ikinci el kaynaklar olarak adlandırılır²¹.

h) Yargı Haberleri

Kitle iletişim araçlarında yargı haberleri çok önemli yer tutmaktadır. Sosyal ve siyasi fonksiyonlar çoğu zaman enformasyon fonksiyonuyla birbirine girmiş vaziyette sunulmakta, bu sunum da çoğu zaman adli mercilerin verdiği ya da vereceği kararlarla sarmanlanmaktadır. Yarı haberleriyse çoğu zaman kişilerin temel hak ve özgürlükleriyle ilgili eylem ve işlemlerle birlikte anılmakta, özel hayatın gizliliği, haberleşme *hürriyeti*, *ailenin korunması*, adil yargılanma, masumiyet karnesi gibi bir çok ilke bu haberlerle birlikte olumlu ya da olumsuz olarak gündeme gelmektedir. Kişi özgürlükleriyle ilgisi nedeniyle, bu

²⁰ GÖKCAN, Hasan Tahsin: Türkiye’de Medya Özgürlüğü, Cezai Sorumluluk ve Yargıtay Uygulaması, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslararası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.tr/UploadKitaplarsemp.pdf.rar, s.38.

²¹ Doğan, s.89.

tür haberlerin sunumunda insan onuru çok büyük anlam ifade etmekte olup, haberciler için hukukla bağlı kalınması noktasında en büyük özenin gösterilmesini hak eden haberler aslında bu tür haberlerdir²².

Görülmekte olan bir davayla veya sürmekte olan bir soruşturmayla ilgili haber yaparken veya yorum yaparken haberciye sınırlayan önemli ilke adil yargılanma hakkının bağımsız ve tarafsız yargı unsurundan kaynaklanmaktadır²³. Verilen haberlerle kamuoyunda oluşan toplumsal yargı, yargı kararının önüne geçerek karar verme sürecindeki kişilerin tarafsızlığına ve olayın taraflarının adli yargılanma haklarına olumsuz etki etmemelidir. Haberin verilmesi ve oluşacak algıda haberci bu konuya özen göstermelidir.

Yargı kararlarının haber konusu yapılmasında karar veren mercileri hedef gösteren, suçlayarak açık kimlik bilgisini veren yayınlardan kaçınılması gerekir. Yine bir şekilde elde edilen soruşturma ve yargılama konusu yargı mercilerince tanzim edilen tutanakların aynen aktarılması doğru bir uygulama değildir.

Haberlerin yorumla birlikte itham eder boyutta sunulması halinde, evrensel bir insan hakkı olan masumiyet karinesinin zedelenebileceği her zaman hatırd tutulmalıdır. Özellikle gözaltı, tutuklama, arama gibi koruma tedbirlerinin haber konusu yapılmasında sürecin devam ettiği, soruşturma ve yargılamanın sürdüğü, neticede kesinleşmiş bir mahkeme kararı olmaksızın kimsenin suçlu ilan edilemeyeceği kuralına hassasiyet gösterilmelidir. Habere konu olan soruşturmanın ve yargılamanın ilerleyen aşamalarını da haber yapmak habercinin etik sorumluluğunda olup; suçla itham edilen kişinin beraat ettiği veya yüksek mahkemede mahkûmiyet kararının bozulduğu veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nce haklı bulunduğu durumlar izlenmeli, habere bunlar da konu olmalı; yine hukuk yargılama süreci en başta haber konusu yapılmış ise, neticesi de aynı şekilde kamuoyuyla paylaşılmalıdır²⁴.

Yapılan yargı haberlerinin cezai boyutunun yanı sıra hukuka aykırılığı da değerlendirilecek bir konudur. Örneğin, bir adliye önünde

²² Atılğan, Elem Ümit: Yargı Haberleri, erişim için bkz. <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/yargi-haberleri/>

²³ Atılğan, <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/yargi-haberleri/>

²⁴ Atılğan, <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/yargi-haberleri/>

yaşanan olayda yerde yatan vatandaşların nabzını kontrol için oradan geçmekte olan sıradan bir kişinin fotoğrafının olayla ilgili olmamasına karşın, konulması, resmin altına olayla ilişkilendirilerek isminin yazılması hukuka aykırı, tazminat konusu olabilecek bir haber olacaktır²⁵. Yine, Yargıtay önüne gelen bir olayda, dava konusu yayında davacıların eşi ve babası olan bir kişinin gerçekleştirdiği terör eylemleri hakkında bilgi verilirken, bahsi geçen terör eylemlerinin faili olduğu görüntüsü verilerek davacı ve çocuğunun resminin ikamet adreslerinin verilmesinin kişilik haklarına zarar verdiğine hükmetmiştir²⁶.

D) SORUŞTURMANIN GİZLİLİĞİ

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun Soruşturmanın Gizliliği başlığını taşıyan 157. maddesi *"Kanunun başka hüküm koyduğu hâller saklı kalmak ve savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir. "* hükmünü düzenlemiştir.

Soruşturmanın gizliliği, basın özgürlüğü ile birlikte ele alındığında, kamunun bilgilenme hakkıyla birlikte, masumiyet karinesi, özel hayatın korunması, adil yargılanmak hakkı başta olmak üzere muhakeme ve infaza dair usul kurallarıyla korunan tüm hukuki hak ve ödevlerle birlikte değerlendirilecek geniş bir kavramdır.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü'nün 01/01/2006 tarih ve 26 nolu genelgesinin konusunu da Cumhuriyet savcılar tarafından soruşturmalar sırasında basın ve yayın organlarına bilgi verilmemesi oluşturmaktadır. Yapılacak açıklamaların soruşturmaların sağlıklı yürütülmesine bazı sakıncalar doğurabileceği, soruşturmanın gayesine zarar verebileceği ve kamuoyunun yanlış anlamalarına ve yorumlara neden olabileceği olgusundan hareketle, suçsuzluk karinesi ve kişilik hakları gözününde bulundurularak kamuoyunun bilgilendirilmesi gerektiği düşünülen olaylarda gizliliğe aykırı olmadan, şüphelinin kesin olarak tespit edilen durum ve deliller toplandıktan sonra açıklamada bulunulabileceğine yer verilmiştir.

²⁵ Sezgin, Ali: Yargıtay Uygulamasına Göre Medya Özgürlüğü ve Hukuki Sorumluluk, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslararası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.tr/Upload/Kitaplar-semp.pdf.rar, s.31.

²⁶ Sezgin, s.32.

E) AİHM KARARLARINDA BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ - YARGI İLİŞKİLERİ

“Görsel, işitsel ya da yazılı basının her hangi bir suç ve ya mağdur/şüpheli hakkında her şeyi haber yapma özgürlüğü var mıdır?” sorusu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına da yansımıştır.

Her ne kadar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi basın özgürlüğünden açıkça sözünü etmiyorsa da, AİHM, bu maddede ele alınan özgürlüklerin kullanılması bakımından basına özel statü tanıyan bir dizi ilke ve kuralı ortaya çıkaran kapsamlı bir içtihat hukuku geliştirmiştir .

AİHM, ilk kez, basın yoluyla düşüncayı açıklama ve haberleşme özgürlüğünün ihlaline Sunday Times davasında karar vermiştir²⁷. Bu davada Mahkeme, 1979 Nisan ayında, bir ilaca ve bununla ilgili davalara ilişkin bir makalenin yayınlanmasını engelleyen bir ihtarın 10. maddeyi ihlal ettiğine karar vermiştir. O tarihteki Contempt of Court’a (mahkeme emrini yerine getirme yükümlülüğüne) ilişkin İngiliz hukukuna göre alınan bu önlem, *“demokratik bir toplumda zorunlu”* sayılmamıştır. Sunday Times davasında, mahkeme, ifade özgürlüğünü basının kamuyu bilgilendirme özgürlüğü ile kamunun gerektiği gibi bilgilendirme hakkı olarak bir arada değerlendirmiş olup, ilgili hukuki zorlukların farkında olmayan mağdur aileleri için, sorunun altında yatan bütün etkileri ve olası çözümleri öğrenmenin önemi vurgulanarak, bu bilgilerin yayılmasının yargının otoritesine karşı bir tehdit oluşturduğu mutlak surette tespit edilseydi, ailelerin bu bilgilendirmeden mahrum bırakılabileceği belirtilmiştir²⁸.

Hakim, savcı, avukat ve yargı organlarının isleyişiyle yakından ilişkili diğer kişiler gibi soruşturmanın gizliliğinden birinci derecede sorumlu olanlar ile adli sistemin disiplin alanının dışında kalan kişi ya da taraflar arasında bir ayırım yapma gereği, soruşturmanın gizli-

²⁷ Tezcan, Durmuş (Fransızcadan Çeviren): Avrupa’da Düşünce Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10.Maddesine İlişkin Kararlar, 2002, 26/04/1979 tarihli karar, bkz. http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/turkish/CaseLaw_tr.pdf, s. 9

²⁸ Palm, Elisabeth: AİHM Kararları ve AB Düzenlemeleri Işığında Basın Özgürlüğü, Adil Yargılanma Hakkı, Soruşturma ve Yargılama İlişkileri, Çağdaş Demokrasi-lerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.tr/UploadKitaplarsemp.pdf.rar, s.19.

liği noktasında 22 Mayıs 1990 tarihli Weber/İsviçre kararında belirtilmiştir. Mahkeme verdiği kararda, görülmekte olan bir davaya ilişkin bilgileri bir basın konferansında açıklayarak, Vaud Kantonu Ceza Usul Kanunu'yla güvence altına alınan ön soruşturmanın gizliliğini ihlalden bir para cezasına çarptırılan bir İsviçreli gazeteciye ilişkin, bu mahkûmiyetin, düşüncüyü açıklama özgürlüğüne yapılan müdahaleye ilişkin olarak izlenen yasal amacın gerçekleşmesi açısından "*demokratik bir toplumda zorunlu*" olmadığı ölçüde, 10. maddeyi ihlal ettiği sonucuna vardı. Mahkeme, bu bilgilerin daha önceki basın konferansında açıklandığını ve toplumun önceden bildiği olayların gizliliğini korumada artık yarar mevcut olmadığını ortaya koymuştur²⁹.

25/06/1992 tarihli Thorgeir Thorgeirson/İzlanda kararında, Mahkeme, bir gazetede polisin sert davranışlarına ilişkin iki makale yayınlamaktan para cezasına mahkûm edilen başvurana ilişkin davasında, yapılan müdahalenin başkalarının şöhret ya da haklarının korunmasına ilişkin yasal amaçla oranlı olmadığı sonucuna vardı. Basının bazı sınırları aşmaması gereğine rağmen, toplumu ilgilendiren sorunlar hakkında haber ve fikir verme yetkisine sahiptir. Bu tür haber ve fikirleri yaymak görevi, toplumun bunları öğrenme hakkının karşılığını oluşturur³⁰.

Mahkeme, Worm/Avusturya kararında, 27/08/1997 tarihinde, adaletin iyi işleyiş amaçlarına uygun olarak belirlenen sınırları aşmamak kaydıyla, gözlemler dahil adli yargılamaların eleştirileri (analizleri), bunları duyurmaya yardım eder ve Sözleşmenin 6. maddesinin 1. paragrafında öngörülen duruşmaların aleni surette yapılmaması zorunluluğu ile bağdaşır; başvuranın yazısı adaletin iyi işleyiş amaçlarına uygun olarak belirlenen sınırları aştığı, davanın sonucunu etkileyecek nitelikte olduğuna karar vermiştir³¹. Davada, bir gazetecinin, eski adalet bakan yardımcısının vergi kaçırma kovuşturmasına ilişkin yazdığı makalenin, yargılamayı yapan hakimlerin düşüncelerini, tarafsızlıklarını etkileyebileceğinden söz edilerek, basın özgürlüğü ile adil yargılanma hakkı arasındaki dengeyi yargılama hakkı lehine bozmuştur³².

²⁹ Tezcan, s.11.

³⁰ Tezcan, s.12.

³¹ Tezcan, s.14.

³² Palm, s.22.

25/07/2001 tarihli Perna davası, bir gazetecinin, bir savcıya karşı eleştirisel sözleri nedeniyle hakaretten mahkûmiyetine ilişkindi. Başvuran (davacı), yazısında onu mutlak *“bağlılık yemini yapmakla”* benzeterek, üst görevliyi siyasi militanlıkla suçluyordu. Ayrıca bir savcıcıyı kanıtlar olmaksızın bir devlet adamını *“mafyaaya dahil olmaktan”* suçlamakla eleştiriyordu. Mahkemeye göre, bir savcının siyasi militanlığı, yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin imajı tehlikeye sokuyordu ve bu gerekçeyle toplumsal yararı ilgilendiren önemli bir sorunu gündeme getiriyordu. Buna karşılık, gazeteci, ikinci grup sözlerle kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşmıştı. Çünkü, bu beyanlar, olaya dayalı temelden yoksundu. Bununla birlikte Mahkeme, basına karşı kabul edilen yaptırımlar, kesinlikle oranlı olmalı ve 10. maddenin korumasından yararlanabilen ifadeler korunarak, kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşan ifadeleri esas almalıdır. Sonuç olarak, başvuranın savcının siyasi militanlığına ilişkin cümlelerinden dolayı da mahkûm edilmiş olması sebebiyle, Sözleşme’nin 10. maddesinin ihlal edildiğine karar verdi³³.

Yukarıda belirtilen bir kısım kararlardan da anlaşılacağı üzere, problem soruşturma-yargılama sürecine ilişkin olarak, medyanın yayınlarına ne oranda kısıtlama getirilebileceğine ilişkin kesin çizgiler bulunmamaktadır. Basın özgürlüğü ile adil yargılanma hakkının karşı karşıya geleceği durumlarda, bir hakkın tamamen korunurken diğer hakkın tamamen ortadan kaldırılmasının kabul edilmediği, medyanın etik değerlere uygun şekilde, doğru ve güvenilir bilgi sağlamak-sunmak için iyiniyetle hareket etmesinin vurgulandığı, basın özgürlüğüne sınırlı konularla kısıtlama getirilmesi gerektiği verilen kararlardan çıkarılabilir sonuçlardır³⁴.

F) İSVEÇ VE ALMANYA ÖRNEKLERİ

İsveç’te basın, adli vakalara ilişkin yapacağı haberleri ilk olarak resmi olarak öğrenme yoluna giderek, polisin kamuyu bilgilendirme ödevinden yola çıkmaktadır. Polisin yapacağı bilgilendirme sonrası, basın ulaşacağı haber kaynakları aracılığıyla bilgi ve belgelere ulaşır, soruşturma ile ilgili ele geçirdiği her türlü bilgi ve belgeyi yayınlar,

³³ Tezcan, s.23.

³⁴ Palm, s.23.

savcı ve savunma avukatıyla görüşmeye çalışır, iddianamenin mahkemeye sunulmasıyla tüm bilginin kamuya açılması sağlanır; mahkeme süreci de kamuya açıktır. Verilen haberlere ilişkin oluşturulan ortak etik değerler; haberlerin doğru ve bağlantılı olması, haber kaynağına ilişkin ifşa yasağı, suç mağduru ve kişisel bütünlüğe saygı, mahkemeye verilecek karara kadar kanun önünde herkesin suçsuzluğu olarak sıralanabilir³⁵.

İsveç'te hakim, savcı ve mahkeme çalışanları basın mensuplarına karşı açık bir tutum izlemektedir. Örneğin, devam eden bir yargılamayla ilgili olarak bir basın mensubu (görüşlerini açıklamamak kaydıyla) mahkeme hakimiyle irtibat kurabilmekte, medyanın eleştirilerine yargı mensubu cevap verebilmekte; böylelikle medyanın kamu güvenliği de korunarak doğru haber vermesi sağlanabilmektedir³⁶. Ancak mahkeme hakimi önündeki bir davayla ilgili olarak kararı ya da kararın gerekçesine ilişkin medyaya açıklama yapamaz; aksi tutumu tarafsızlığını zedeler, davanın sonraki aşamasına bakmasına engel teşkil eder. Savcılarda, soruşturma aşamasında devam eden soruşturmanın gizliliğini koruması gerekir. Davası mahkemenin önüne gelmekle, tüm kanıtlar ve elde edilen belgeler kamuya ve böylelikle medyaya açılır.

Mahkeme temsilcilerinin medya temsilcileriyle teması, uyumlu ve profesyoneldir. Medya uygulama bilgisi, medya yönetimi ve medya eğitimi konusunda mahkeme hakim ve çalışanları eğitim alabilmektedir.

Almanya'da savcılık ve mahkeme başkanlığı ayrı birim olarak medyayla irtibat konusunda yönetici olarak bizzat kendisi ve ya görevlendireceği bir kişi görev alabilir. Bu kişiler sözcüdür ve yedekleri de izin vs durumlar için bulunmaktadır. Soruşturma için tehlike oluşturmayacak bilgilerin paylaşılması, ilgili savcı ve hakiminden sorulan açıklanan konuda bilgi alınması, güvenilir bilgiye kamunun ulaşma

³⁵ Sundsten, Petter: Gazeteci Gözüyle İsveç'te Yaygın Suç Haberleri, Sorunlar ve Olasılıklar, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar Arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.tr/UploadKitaplarsemp.pdf.rar, s.77.

³⁶ Heidenborg, Mari: İsveç'te Yargı ve Medya İlişkileri, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar Arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.tr/UploadKitaplarsemp.pdf.rar, s.109.

hakkının varlığına inanç, görsel-işitsel-yazılı basına çıkabilme, doğru-hızlı-herkese eşit hareket, karşılıklı güven sözcüler için esastır³⁷. Adalet Bakanlığı basın birimi, yerel bu sözcülere biz açıklama yapacağız ya da doğrudan kendisine yapılan başvuruda yerelden bilgi alın şeklinde medyayı yönlendirebilmektedir. Küçük bir kısım mahkemelerin sözcüsü olmamakla birlikte, savcılık için çok fazla birimde sözcü bulunmaktadır.

G) ÜLKEMİZDE BASIN SÖZCÜLÜĞÜNE DUYULAN İHTİYAÇ

Kimi zaman yapılan yayınlarda haber kaynağı olarak adli merciler ya da adli kolluk personeli gösterilmekte, olayın kurgusu en netice kaynak olarak gösterilen yargı merciinin yorumuymuş gibi servis edilerek, belki de soruşturma-yargılama neticesi haber içeriğiyle örtüşmeyen kararların verildiği durumlar ortaya çıkmakta; bu durumda da kimi zaman gündem oluşturma teorisi nazara alındığında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına da yansıdığı üzere adil yargılama hakkına bile zarar verecek süreç yapılan haberlerle ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durum sadece haberin konusu kişi ya da kurumu değil kamusal barışa da zarar verebilecek boyut kazanabilmektedir.

Basın sözcülüğünü bu boyutuyla ele almaktayız. Kitle iletişim araçlarının artık en önemli haber kaynağı adliyeye intikal eden olaylar oluşturmaktadır. Adliye evvelinde kolluk birimlerinin Cumhuriyet başsavcılıklarının bilgisi ve talimatıyla müdahale ettikleri olaylar da gerek gazetelerin, gerekse radyo,televizyon ve internet portallarının haber değeri verdikleri olaylar olmaktadır. Politik konular, spor ve terör haberleri bir tarafa kişiler arasında yaşanan adli vakalar, kamu ya da özel tüzel kişilere yönelik adli faaliyetler sadece haber değil, habercilerin yorum köşelerinin de önemli bir dayanağı olmaktadır. Hal böyle olunca adli vakaya dayalı haberlerin doğru verilmesi önem arz etmektedir. Kitle iletişim araçlarının vereceği haberlerde haberin kaynağı olarak kimi zaman kolluk ya da adli kişiler gösterilmekte,

³⁷ Mocken, Johannes: Almanya'da Yargı ve Medya İlişkileri, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar Arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.tr/Upload/Kitaplarsemp.pdf.rar, s.146.

kimi zaman haber kaynağı bildirilmemekte, kimi zaman da olayın tarafları kaynak teşkil etmektedir. Ancak bunların hiç biri tam anlamıyla olayın objektif olarak kamuoyuna bilgi edinme hakkı çerçevesinde verilmesine yetmemektedir.

Soruşturmanın gizliliği başlığıyla verdiğimiz kısıtlamalar karşısında, işlemi yürüten adli mercii de kamuoyuna yapılan habere ilişkin bilgi verememektedir. İnsanların kendilerine sunulduğu kadar ve sunulduğu şekliyle aldığı haber, belki de yanlış ve eksik olmasına rağmen gündemi oluşturmaya devam etmektedir. Bu nedenle kamuoyunun kitle iletişim araçlarında haber konusu olan ya da konusu olabileceği öngörülen olaylarda standartları önceden oluşturulacak şekilde toplumun haber alma özgürlüğüne hizmet edecek şekilde ve soruşturma-yargılama faaliyetine zarar vermeden, hak ihlaline neden olmaksızın kamuyu bilgilendirmesi artık önemli bir ihtiyaçtır. Bu ihtiyacın da uluslar arası örnekleri de inceleme imkanı getirilerek özellikle büyükşehir sınırları içerisindeki adliyelerde görevlendirilecek basın sözcüsü savcı ve hakimleriyle giderilmesi, yargı-medya ilişkilerinin yeniden yapılandırılması ve kamuoyunun doğru bilgilendirilmesi noktasında büyük hizmetler verecektir.

Her geçen gün yazılı ,gürsel ve işitsel basında yer alan adli nitelik arz eden haber konusu olaylarda, savcı ve hakimmiş gibi program sunucuları kendilerine rol biçmekte ve izleyen,okuyan ya da dinleyenler de bu kişinin verdiği şekliyle çoğu zaman algılama yapmaktadır. Bu durum çoğu zaman kişilik haklarını zedeleyici, suçsuzluk karinesine aykırı tutum izlenmesiyle paralel gelişmektedir.

Basın sözcülüğü kurumuyla sağlanacak doğru bilgi akışı, tüm bu olumsuz etkileri ortadan kaldıracaktır. Soruşturmanın gizliliği prensibi, adil yargılanma hakkı, adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs etme gibi olgular kurumun tesisleriyle daha sağlıklı bir şekilde işleyecektir.

H) HSYK' NIN BASIN SÖZCÜLÜĞÜ KONUSUNDAKİ FAALİYETLERİ

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Birinci Dairesi'nin 22/06/2011 gün ve 1057 sayılı kararı ile basın sözcüsü olarak belirlenen bir Cumhuriyet başsavcısı, on Cumhuriyet başsavcı vekili ve dört Cumhuriyet savcısına yönelik ülkemizdeki yargı medya ilişkilerinin daha sağlıklı

bir zemine oturtulması, kamuoyunu yakından ilgilendiren soruşturma ve davalar hakkında doğru bir şekilde bilgilendirilmesi ve bu bilgilendirme yapılırken basın ve haber alma özgürlüğü, ifade özgürlüğü, soruşturmanın gizliliği ve masumiyet karinesi gibi temel ilkelerin de ihlal edilmemesi amacıyla basın sözcülüğü konusunda 19-22 Kasım 2011 tarihleri arasında Ankara’da eğitim düzenlenmiştir³⁸.

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Birinci Dairesince görevlendirilen basın sözcüleri ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulundan ilgililerin basın sözcülüğü müessesesinin Hollanda örneğini yerinde görüp incelemek ve bilgi alışverişinde bulunmak üzere, 5-7 Aralık 2011 tarihlerinde Hollanda’nın Lahey kentinde bir dizi çalışma ziyaretlerinde bulunmuşlardır³⁹.

KAYNAKLAR

Aslan, Kemal: Haberin Yol Haritası, Ankara, 2002

Atılğan, Elem Ümit: Yargı Haberleri, erişim için bkz. <http://ilef.ankara.edu.tr/etik/yargi-haberleri/>

Bulut, Gülenay: Bir Halkla İlişkiler Aracı Olarak Televizyon Haberlerinin Gündem Oluşturmadaki Yeri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008

³⁸ Bkz. http://www.hsyk.gov.tr/resim_galerisi/basin_sozculugu/index.html

³⁹ Bkz. http://www.hsyk.gov.tr/etkinlikler/ziyaretler/2011/aralik/hollanda_ziyareti/hollanda-ziyareti.html

Doğan, Z.Duygu: Doğru Haber Ve Bilgi Verme Görevi Doğrultusunda Gazetecilerin Haber Kaynaklarını Açıklamama Haklarının Basın Özgürlüğündeki Yeri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008

Gedik, Ömer: 1982 Anayasası Ve Türk Yargı Kararları Çerçevesinde Kitle İletişim Özgürlüğü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2007

Girgin, Atilla: Yazılı Basında Haber ve Habercilik Etiki, İstanbul 2000

Gökcan, Hasan Tahsin: Türkiye’de Medya Özgürlüğü, Cezai Sorumluluk ve Yargıtay Uygulaması, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, erişim için bkz. www.humanlawjustice.gov.trUploadKitaplarsemp.pdf.rar

Heidenborg, Mari: İsveç’te Yrgı ve Medya İlişkileri, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar Arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.trUploadKitaplarsemp.pdf.rar

Mocken, Johannes: Almanya’da Yargı ve Medya İlişkileri, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar Arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.trUploadKitaplarsemp.pdf.rar

Özüpek, M. Nejat: Halkla İlişkiler Çalışmalarında Basının Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1996

Palm, Elisabeth: AİHM Kararları ve AB Düzenlemeleri Işığında Basın Özgürlüğü, Adil Yargılanma Hakkı, Soruşturma ve Yargılama İlişkileri, Çağdaş Demokrasilerde Yargı ve Medya İlişkileri Uluslar arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.trUploadKitaplarsemp.pdf.rar

Salihpaşaoğlu, Yaşar: Türkiye’de Basın Özgürlüğü, Doktora Tezi, Ankara 2007

Sezgin, Ali: Yargıtay Uygulamasına Göre Medya Özgürlüğü ve Hukuki Sorumluluk, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.trUploadKitaplarsemp.pdf.rar

Sundsten, Petter: Gazeteci Gözüyle İsveç'te Yaygın Suç Haberleri, Sorunlar ve Olasılıklar, Çağdaş Demokrasilerde Yargı Ve Medya İlişkileri Uluslar Arası Sempozyumu, 24-25 Mayıs 2010, Ankara, bkz. www.humanlawjustice.gov.trUploadKitaplarsemp.pdf.rar

Tezcan, Durmuş (Fransızcadan Çeviren): Avrupa'da Düşünce Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10.Maddesine İlişkin Kararlar, 2002, 26/04/1979 tarihli karar, bkz. http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/translations/turkish/CaseLaw_tr.pdf